

Tekenen van de Tijd 105

25-31 juli 2021.

Ons onvermogen ons werkelijk te confronteren met wat de coronacrisis met ons heeft gedaan en doet, verontrust Erik Borgman. Hij heeft er deze zondag over gepreekt. Zijn vraag: hoe maken we eindelijk een begin met een verwerking van het heden? Want alleen dan opent zich toekomst.

Als het christelijk geloof ergens over gaat, dan is het over het begrijpen van het heden. Het is hoe dan ook Gods heden, het heden waarin Gods toekomst bezig is aan te breken, is Jezus' boodschap in het evangelie. Maar wat betekent dat? Jezus beantwoordt deze vraag in zijn parabellen en uiteindelijk in zijn eigen leven, maar het is aan ons om in deze spiegel onze eigen tijd en onze eigen situatie te begrijpen.

In deze zin kan het misleidend zijn om te zeggen dat het christendom vooral een traditie is. Dat lijkt te suggereren dat het allereerst het heden ziet in het licht van het verleden, van het denken en het handelen van vorige generaties. Ik noemde mijn meest recente boek *Alle dingen nieuw* om een ander accent te leggen: het christendom herhaalt niet wat in het verleden al gezegd, gedaan of gedacht is. Het neemt waar hoe God het heden nieuw maakt, zoals Hij in het verleden ook het toenmalige heden nieuw heeft gemaakt. Het christendom ontstaat steeds opnieuw op breekpunten in de tijd. Op deze breekpunten leert de heilige Geest ons op een nieuwe manier het menselijk leven, de menselijke samenleving en de wereld te lezen zodat wij het in een nieuw licht zien en zich nieuw perspectief aandient.

Daarom ben ik zo gefixeerd op onze omgang met COVID-19. Zozeer dat ik mij kan voorstellen dat mijn naasten er wel eens genoeg van krijgen. De coronacrisis heeft ons naar mijn gevoel op een nieuwe manier in het heden geplaatst: kwetsbaarder dan wij dachten, radelozer tegenover een wereldwijde crisis dan ik in ieder geval zou hopen, banger dan we willen weten en daarom niet goed in staat de situatie echt onder ogen te zien. Wat zegt de heilige Geest ons in deze situatie? Ik heb in het bisdom Roermond uitvoerig mogen uitleggen dat wij niet alleen als samenleving en dat niet alleen de politiek, maar dat ook de kerk heeft gefaald om deze vraag echt te stellen. Laat staan dat we hem wisten te beantwoorden. Zie voor een verslag <https://clavis.bisdom-roermond.org/>.

We hebben in het Huis van Dominicus wel geprobeerd stil te staan bij wat ons is overkomen en nog altijd overkomt. Voor mijzelf is daarbij vooral het dagelijks getijdengebed van belang: elke dag het perspectief laten doordringen waarin de Bijbelse teksten onze situatie plaatsen en van daaruit deze situatie voor God brengen. Wij hebben heel bescheiden iets kunnen betekenen voor mensen die in de problemen dreigden te raken of dreigden te vereenzamen, maar een succesverhaal is het ook bij ons niet. Niemand wist hoe het moest en moet, en wij ook niet.

Ik had het boek al langer liggen, maar ik las dit weekend serieus *Gegenwartsbewältigung* van de Duits-Joodse schrijver en activist Max Czollek. *Gegenwartsbewältigung* is de tegenhanger van *Vergangenheitsbewältigung*, de gebruikelijke aanduiding voor de wijze waarop Duitsland het naziverleden heeft verwerkt en zich ervan zou hebben losgemaakt – een pretentie waarmee Czollek het overigens nadrukkelijk niet eens is. Het boek kwam vorig jaar augustus uit en ik schreef er op 17 januari van dit jaar kort over in Tekenen in de Tijd no. 78. Czollek wijst nadrukkelijk lezers terecht die denken dat de wijze waarop wij tijdens de coronapandemie de verschillen in klasse en ras, in zeggingsmacht en definitiemacht

negeren, nieuw zou zijn. De blinde vlek voor de wijze waarop mensen worden uitgesloten als er gesproken wordt over 'wij, Duitsers', en daarmee dus de blinde vlek voor onze actieve blinde vlek voor bijvoorbeeld migranten uit de Arabische wereld, tijdelijke arbeiders uit Oost-Europa, mensen in slecht betaalde beroepen, vrouwen die het slachtoffer zijn van vrouwenhandel, alleenstaande moeders – het is er altijd geweest, in steeds nieuwe gedaanten. Toen ik het las, herinnerde ik mij de reactie van Amerikaanse zwarte activisten op het commentaar van Joe Biden bij de bestorming van het Capitool in Washington op 6 januari van dit jaar. Biden noemde die on-Amerikaans, maar *African-Americans* en latino's vonden dat een grote vergissing of erger nog, een flagrante leugen. Gewelddadig optreden van witte Amerikanen als zij hun dominante positie dreigen te verliezen is zo Amerikaans als pannenkoeken en appeltaart! Inmiddels zijn er in Amerika tal van initiatieven om deze verzwegen en verdrongen geschiedenis te achterhalen. Ook in de kerken, ook in de Rooms-Katholieke Kerk.

Maar Czollek confronteert mij met de vraag: hoe terecht is eigenlijk mijn eigen verbazing over onze blindheid en over ons gebrek aan verlangen om te weten wat er echt gebeurt en nog altijd aan het gebeuren is? Is verzwijgen en verdringen niet integraal onderdeel van de Nederlandse geschiedenis? Denk aan onze moeizame omgang, nog altijd, met ons koloniale verleden. Denk aan de manier waarop achter schijnbaar ordelijke procedures grove willekeur schuilgaat. Denk aan de manier waarop het insisteren op integratie en het benadrukken van sociale cohesie functioneren als dekmantel voor uitsluiting en discriminatie.

Een tijdje geleden lanceerde ik een beetje *en passant* de notie 'radicale inclusiviteit'. Ik bedoelde daarmee dat het in de lijn van de traditie van het Katholiek Sociaal Denken geboden is niet eerst een beeld van de samenleving te ontwikkelen om dan vervolgens te zorgen dat iedereen zo veel mogelijk leert te functioneren zoals met het oog op die samenleving nodig is. Een samenleving waarin iedereen zich thuis weet, kan alleen ontstaan als iedereen meedoet met het definiëren van het heden en de moeilijkheden en problemen die dat oplevert. Dat is het tegenovergestelde van wat wij overal doen en hoe wij doorgaans over het veranderen van de samenleving denken.

Maar tot mijn verbazing word ik inmiddels op tal van plaatsen gevraagd om over radicale inclusiviteit te spreken. Aan het einde van de zomer is zelfs het Christelijk Sociaal Congres, een bijeenkomst van vertegenwoordigers van een breed scala aan katholieke en protestants-christelijke maatschappelijke organisaties en hun achterban, gewijd aan [radicale inclusiviteit](#) in deze zin. Misschien komt er toch nog iets van, van die *Gegenwartsbewältigung*.

Erik Borgman, lekendominicaan
voorzitter van de programmaraad van het Huis van Dominicus